

Murmaleri på ydersiden af Las Patronas' migranthus.

At hjælpe af hjertet

Af Erika Skov

De er kendt som Las Patronas – en gruppe kvinder i en lille mexicansk landsby, der i næsten 25 år har hjulpet gennemrejsende centralamerikanske migranter på vej mod USA. Kvinderne får hjælp af dedikerede frivillige, der med Las Patronas' egne ord "hjælper af hjertet". Under mit feltarbejde blandt Las Patronas skabte denne fordring til de frivillige visse positioneringsdilemmaer og udfordringer for mig. Min splittelse mellem at være forsker og frivillig åbnede dog op for en analyse af de værdier og etiske dilemmaer, der udspillede sig i felten.

Ren hjælp, uren analyse?

Jeg sidder sammen med to frivillige bag på vognens åbne lad, klemt inde mellem papkasser med doneret brød for at få lidt skygge. Vi har klaret den typiske frivilligtjans med at hente overskydende brød og kage fra supermarkedet, og venter nu på Toña, der er ude og gøre nogle ærinder i byen, inden vi kan tage brødet med tilbage til migranthuset i Guadalupe de La Patrona.

Siden 1990'erne har den lille landsby Guadalupe de La Patrona i den mexicanske delstat Veracruz været transitsted for udokumenterede centralamerikanske migranter, der flygter fra vold og fattigdom i deres hjemlande for at nå til USA. Mange rejser gennem Mexico med livet som indsats på taget af det berygtede godstog, "Bæstet" (*La Bestia*) – ofte med flere dage uden mad og drikke. For næsten 25 år siden fik Toñas mor, Leonila, ideen om at give migranter på toget poser med vand og mad, som familien tog fra deres egne beskedne ressourcer. I årenes løb udviklede projektet sig til det migranthus, der i dag ligger på Leonilas datter Normas grund, hvor migranter kan komme og få mad, husly og omsorg. Migranthuset er drevet udelukkende af en gruppe lokale kvinder – hvoraf størstedelen er Leonilas døtre og børnebørn. Kvinderne er blevet kendte for deres arbejde verden over under navnet *Las Patronas*. Navnet refererer til landsbyen, der er opkaldt efter den mexicanske version af Jomfru Maria, *Virgen Guadalupe*. I Mexico betyder *patrona* også en kvindelig "chef". Siden 2011 har besøgende fra nær og fjern valfar-

“Vejen hvor mod og kærlighed mødes”
Murmaleri med portræt af Leonila
(i midten), der startede Las Patronas'
projekt. Malet af to kunstnere fra Mexico
og Baskerlandet, Spanien, under mit
feltarbejde i 2017. I nederste højre
hjørne: “Til minde om Kelvin” – migrant,
der søgte husly hos Las Patronas, og
senere blev meldt død ved at være faldet
af La Bestia-toget.

tet til migranthiset for at hjælpe til som frivillige, i både enkelte dage og op til flere måneder.

Timerne går, mens vi venter på Toña. Det er andendagen for mit feltarbejde, så jeg lytter ivrigt til, hvad Edgar og Jessica fortæller mig om Las Patronas og Bæstet. De er begge sociologistuderende fra Mexico City, der har taget to uger ud af deres hverdag for at støtte Las Patronas' projekt. Edgar begynder at forklare mig, at Las Patronas' arbejde er drevet af ren moderlig kærlighed. Jeg kommenterer, at jeg synes, det er en interessant analyse. “Ah!” udbryder han. “Jeg vil ikke analysere! Jeg

vil ikke tilsmudse noget så rent.” Derefter råder han mig til, at jeg skal prøve at pakke notesbogen væk og tilnærme mig Las Patronas “som person” og ikke “som forsker”. Jeg kigger eftertænksomt ned på min notesbog, som jeg flittigt har skriblet i, mens Jessica og Edgar har snakket, og som bevidst har været fremme, lige siden jeg ankom dagen inden.

På det tidspunkt i starten af feltarbejdet undrede det mig, at Edgar – en samfundsvidenskabelig studerende som mig selv – opfattede det som “urent” at analysere Las Patronas. Men efterhånden som en følelse af skyld og utilstrækkelighed begyndte at

vokse i mig, når jeg brugte tid på det akademiske arbejde i stedet for hjælpearbejdet, begyndte jeg selv at betvivle min forsknings legitimitet: Hvordan kunne jeg legitimere den tid, jeg brugte på forskningsarbejdet i en felt, hvor hjælpearbejdet bliver opfattet som et spørgsmål om liv eller død?

Følelsen af at være splittet mellem to roller er et klassisk dilemma for antropologer, der bedriver deltagerobserverende feltarbejde. *Deltagerobservation* er i sig selv et oxymoron – et ord sammensat af to modsatrettede begreber: Deltagelse, der involverer indlevelse med krop og sanser, og observation, der indebærer distanceret betragtning og registrering af den sociale virkelighed. Med andre ord skal man være en “outsider” og en “insider” på samme tid. Derfor er det intet under, at det kan føles udfordrende og næsten skizofrent at skulle balancere mellem deltagelsens krav om nærhed og observeringens krav om distance. En konsekvens af indlevelsen i feltet er ofte, at forskeren tager såvel informanternes følelser som feltens moralske forpligtigelser på sig. Antropologen må derfor navigere mellem disse moralske

forpligtelser til felten og til forskningsarbejdet, foruden de yderligere forpligtelser de fleste har derhjemme – en udfordring, der kan medføre frustrationer, stress og skyldfølelse. Spørgsmålet er, hvordan omdanner man disse følelsesmæssige udfordringer til antropologisk indsigt?

Outsideren og insideren, la güera og den gode frivillige

Jeg vidste at ved at deltage i migranthusets daglige aktiviteter såsom at hente brød, pakke poser med proviant til migranterne på toget og gøre rent, ville jeg hurtigt få tildelt rollen som frivillig. For at være transparent med mit egentlige virke, anså jeg det derfor som vigtigt at flage med min antropolog-rolle, hvilket jeg gjorde ved løbende at italesætte mit forskningsprojekt og åbenlyst skrive feltnoter. Dette stillede mig dog i en ambivalent position i forhold til Las Patronas. Min dobbeltrolle som frivillig og forsker, samt min anderledes kulturelle og sociale baggrund skabte en ekstra udfordring med hensyn til at skabe et tillidsbånd til Las Patronas – en udfordring, der er velkendt blandt de fleste antropologer, der kommer til felten som “outsider”.

Forud for feltarbejdet havde jeg skrevet med Norma, Las Patronas’ organisator og talskvinde, omkring mine boligforhold under feltarbejdet. Jeg forhørte mig om muligheden for at leje et privat værelse hos en familie i nærheden, hvor jeg kunne have ro til det akademiske arbejde, hvorimod Norma så det som indlysende, at jeg skulle bo i de frivilliges soveværelse. Jeg endte med at leje et værelse i den nærmeste by, Cordoba, 40 minutters bustur derfra, hvor jeg tog hen hver anden eller tredje dag for at skrive feltnoter og genvinde energi. Resten af tiden brugte jeg i migranthuset, hvor jeg sov i de frivilliges værelse.

Min kommen og gåen udløste ofte kommentarer fra kvinderne i Las Patronas, om at jeg gik glip af ting i migranthuset. Jeg bed ekstra mærke i disse kommentarer, fordi de understregede min egen spirende følelse af utilstrækkelighed og splittelse mellem at være forsker og frivillig. Når jeg stod og brugte timer på at vaske flere hundrede plastikflasker og fylde dem med rent vand, stredede det mig, at siderne i feltnotesbogen forblev blanke imens. Når jeg var på mit værelse i Cordoba for at skrive utallige siders kragetæer rent fra mine feltnoter, tænkte jeg konstant på, hvad jeg gik glip af i migranthuset.

Følelsen af utilstrækkelighed blev forstærket af min rolle som *güera* – mexicansk slang for hvid pige. Mine forsøg på at hjælpe blev ofte rettet med et “ay güera!” og derefter en beklagelse over, at jeg gjorde det helt forkert. Andre gange blev jeg kaldt *poppy* – valmue, som hentydede til, at jeg var sart og fin. På trods af at jeg ikke havde problemer med at tage det “beskidte arbejde”, såsom at skrubbe badet for mug, så kunne jeg ikke løbe fra min sociale baggrund, hvor jeg på trods af at være en “fattig studerende” derhjem-

Norma, Las Patronas' talskvinde, giver poser med proviant til migranter på toget kaldt "Bæstet" (*La Bestia*).

me, i Las Patronas' øjne hørte til en hvid privilegeret overklasse. Jeg følte derfor, at jeg skulle kompensere for min privilegerede position ved at arbejde endnu hårdere for at vinde tillid hos kvinderne.

For at kompensere for den tid jeg brugte væk fra det frivillige arbejde, spurgte jeg Norma i starten af feltarbejdet, om jeg kunne betale for mit forbrug i migranthuset, som ellers var gratis for frivillige. Det ville hun ikke høre tale om, men hun tilføjede dog, at jeg kunne donere nogle sko eller tøj til migranterne, hvis jeg ville hjælpe. Det blev klart for mig, at jeg ikke kunne betale mig ud af min skyldfølelse ved at give igen til felten i økonomisk forstand. Penge blev set som en pragmatisk nødvendighed, men ikke som en hjælp "af hjertet" (*de corazón*), der ifølge kvinderne var bærende for projektet. Jeg kunne give noget mere personligt i form af tøj og sko,

men helst skulle jeg hjælpe i form af tid og engagement.

Dette er et eksempel på, hvordan dét at lave feltarbejde indebærer et relationelt arbejde, hvor forskeren ikke bare læser felten. Felten læser også forskeren. Det vil sige, at forskeren selv bliver subjekt for de etiske rammer, der gør sig gældende på stedet. I min bestræbelse på at være en 'god frivillig' begyndte forventningerne til mig selv at afspejle feltens forventninger, hvor den eneste måde at blive inkluderet i det moralske fællesskab af frivillige var at vise dedikation og passion for projektet gennem hårdt arbejde i migranthuset. Dette handlede ikke om, at Las Patronas ikke generelt var imødekommende over for min forskning, men at analyse og forskningsarbejdet ikke havde samme ophøjede værdi som "handling af hjertet": Konkrete gerninger, udført med en ren intensi-

on om at hjælpe. Mine positioneringsdilemmaer sporede mig således ind på nogle centrale værdier omkring altruisme og praksis, der havde betydning for Las Patronas' egen etiske positionering i det mexicanske samfund.

Rene hjerter i en korrump verden

På ydermuren til Las Patronas' migranthus er malet et stort motiv af en hånd, der i snor holder et hjerte ud mod en anden udstrakt hånd. Maleriet er en tydelig reference til Las Patronas' praksis med at give mad og vand til migranterne på toget, da vandflaskerne her netop gives ophængt i en snor. En aften overhørte jeg en samtale mellem Norma og to kunstnere, der var kommet for at lave et nyt vægmaleri til migranthuset. Norma fortalte kunstnerne, at hun ville have et vægmaleri, der ligesom maleriet af hænderne med hjertet viser Las Patronas' dybere mening. "Dette arbejde er lavet med kærlighed," sagde hun. "Det er ikke vores, det er Guds, for det er vedligeholdet af folk med et godt hjerte. Det, der interesserer mig, er handlinger af hjertet – af kærlighed. Vi vil gerne have folk [frivillige], som det smerter at se, hvad der sker for folk, der kommer forbi her [migranterne]."

Denne samtale med Norma viser, at hjertemetaforikkens centrale betydning i Las Patronas' arbejde hænger sammen med deres kristne tro. I kristendommen tolkes hjertet som ens "sande jeg", hvorfra alle gode og dårlige beslutninger bliver taget, og som enten bringer én tættere på eller længere væk fra Gud. Kvinderne i Las Patronas er overbeviste om, at migranter-

Toña fra Las Patronas venter på at give poser med proviant til migranter på toget.

ne på toget er et kald fra Gud, og at de ved at hjælpe dem som deres næste tjener Guds vilje. Den kærlighed, de dermed viser migranterne, er en særlig ophøjet form for kærlighed, der forbinder dem til Gud.

Som Normas samtale med kunsterne viser, hænger denne kærlighed sammen med en empatisk evne til at lide med migranterne. Dyrkelsen af lidelse og selvopofrelse spiller også en væsentlig rolle i kristendommen. Frihedsteologien, som har haft stor indflydelse i Latinamerika, lægger stor vægt på Guds og Jesus' identificering med samfundets marginaliserede. Den centrale repræsentation af Jesus på korset tolkes som en påmindelse om verdens lidelse og inviterer den kristne til at følge hans kærlighedsoffer og ligeledes lide med alverdens fattige.

Las Patronas' følelsesmæssige indlevelse i migranternes lidelse kommer blandt andet til udtryk i filmdokumentarer og interviews med Las Patronas, hvor kvinder-

ne ofte ses fortælle med tårer i øjnene om de forfærdelige ting, migranterne går igennem under rejsen til USA. En aften sad jeg med Toña, der bevæget fortalte mig om den glæde migranterne på toget udviser hende, når de griber posen med mad, hun rækker ud til dem. "Gud er den eneste, der passer på dem," sagde hun sørgmodigt. "Og I gør," tilføjede jeg med reference til Las Patronas. "Vi er bare små engle langs vejen," svarede Toña mig. Både migranter, frivillige og kvinderne selv, ser Las Patronas' rolle som en slags skytsengle for migranterne, som er på en rejse, der handler om liv eller død.

Som Las Patronas' hjælpere, har de frivillige ligeledes et ansvar for at opretholde projektets ophøjede formål. "Der er frivillige, der kun kommer på grund af pligt, og så er der andre, der kommer på grund af hjertet. Som bliver forelskede i projektet," sagde Norma til mig, mens hun lå hen-slængt i sofaen ved siden af mig. Derefter

fortalte hun mig om en frivillig, der kun kom hver søndag for at udføre social tjeneste (*Servicio Social*), som er obligatorisk i Mexico på videregående uddannelser. Derefter kom han aldrig tilbage. “Kaldet er ikke for alle,” sagde hun. “Kun for nogle.” “Hvad mener du med kaldet?” spurgte jeg. “Kaldet er, at du kan mærke andres smerte. At du gør et ærligt arbejde af hjertet.” Normas opfattelse af migranthiset som et fælleskab af folk, der har fået ‘kaldet’ og hjælper af hjertet, taler ind i en større kritik af det mexicanske samfund. Norma satte ofte migranthisets frivillige, der hjælper af hjertet, i

Flasker med vand, klar til at blive givet til migranter, der rejser med godstoget.

modsatning til folk i det bredere samfund, som ikke hjælper af hjertet. Kritikken omfattede både politikere, internationale NGO'er, andre landsbyboere, lokale udvalg og kirkelige autoriteter. “Politik er noget skidt,” erklærede Norma til mig og to frivillige i forlængelse af en snak om, hvordan hun afslog at være senator for det politiske parti, Morena. “Kirken burde være til en side og politik til den anden, men de to ting er ved at blande sig sammen, og de er begge korrupte.” Den største trussel mod en retfærdig behandling af migranter, ud over stramninger i migrationspolitikken, er ifølge Norma en generel ligegyldighed og egoisme blandt befolkningen sammen med en korruptionskultur, der gennemsyrrer det mexicanske samfund.

Ifølge Norma er det ikke kun kirken og det politiske system i Mexico, som er korrupte. Hun fortalte også flere historier om, hvordan det humanitære arbejde i Mexico infiltreres af korruption. Las Patronas har selv været ofre for dette op til flere gange. For eksempel har de en lang konfliktfyldt historie med den lokale sognepræst, der blandt andet har snydt dem for do-

Poser med proviant klar til at give til migranter på godstoget. En af de frivillige hos Las Patronas har pyntet en af poserne med en blomst.

nationer, og som gang på gang har forsøgt at tage æren for deres hjælpearbejde for at opnå politisk anerkendelse. Den vægt Las Patronas tillægger, at det frivillige arbejde udføres med et godt hjerte, kan således ses som en modstand mod autoriteters indblanding. Derudover kan det ses som et forsøg på at skabe en moralsk autoritet omkring deres hjælpearbejde og derved etisk legitimere deres projekt inden for et korrupt politisk miljø.

Denne etiske legitimering kan også ses i lyset af den modstand og kritik, kvinderne har mødt gennem årene fra nogle af landsbyboerne. Grunden til modstanden har for det første været landsbyboernes fordomme og mistro mod migranterne. I deres perspektiv forekommer Las Patronas' hjælp til migranterne moralsk forkert eller endda kriminelt. For det andet har mange af kvinderne i Las Patronas mødt modstand fra især mændene i deres familier, som så deres projekt som i modstrid med de traditionelle, lokale kønsrollemønstre. Flere af kvinderne blev tvunget til at forlade gruppen, fordi mændene var imod, at de dedikerede tid til at hjælpe "fremmede mænd". Derudover er Las Patronas blevet beskyldt af nogle landsbyboere for at modtage penge for deres hjælpearbejde. Af disse grunde er det desto mere vigtigt for kvinderne i Las Patronas at vedligeholde deres moralske integritet og altruistiske intention med projektet og vise, at det opretholdes af frivillige, der ligesom dem selv, hjælper af hjertet.

Fra skyldfølelse til indsigt

Den skyldfølelse og utilstrækkelighed, jeg følte over ikke at kunne leve op til ideallet om den gode frivillige i Las Patronas' migranthus, handlede til dels om klassiske dilemmaer for antropologer vedrørende graden af henholdsvis deltagelse og observation, praksis og analyse, indlevelse og distance. Da denne splittelse er en præmis for deltagerobservation, var det svært at komme uden om en ambivalent relation til Las Patronas, hvilket Edgar advarede mig om i starten af feltarbejdet. I og med at feltens krav om nærhed byggede på altruistiske principper, blev der sat nogle særligt høje forventninger til min grad af deltagelse i det praktiske hjælpearbejde, der satte mine positioneringsdilemmaer yderligere på spidsen. Både min rolle som forsker og min kulturelle og sociale baggrund skabte en skepsis om, hvorvidt jeg vitterligt "hjalp af hjertet". Udfordringerne i at leve

op til idealet om den ‘gode frivillige’, der “hjælper af hjertet”, kunne dog vendes til en indsigt i, hvordan kvinderne i Las Patronas selv arbejder på at skabe et etisk selv i denne specifikke politiske, sociale og kulturelle kontekst. Både antropologen og de mennesker, antropologen lever med i felten, balancerer mellem forskellige og nogle gange modstridende etiske forpligtelser og normer for at opbygge et etisk selv. Som antropologen Michael Lambek skriver, er etiske dilemmaer en menneskelig præmis. Toña fortalte mig, at hun kan se toget fra sit hjem, og når der kommer et gennemkørende tog,

mens hun er hjemme for at passe huset, ser hun altid efter, hvor mange migranter, der er med toget. Ligesom migranterne var i mine tanker, når jeg passede det akademiske arbejde, havde Toña også migranterne i tankerne, når hun passede det huslige arbejde. Vi delte dermed følelsen af, at tid brugt på andre forpligtelser tog vores tid fra Las Patronas’ projekt.

Min skyldfølelse var dermed ikke kun forbundet til min splittede rolle som forsker og frivillig. Den var bundet til en dominerende fortælling om, at Las Patronas’ projekt har en ophøjet betydning, som står over andre moralske forpligtelser. Dette kom blandt andet til udtryk i modsætningsforholdet mellem “hjælp af hjertet” og “hjælp af pligt”. Denne indsigt bragte mig tættere på en forståelse for, hvordan Las Patronas forsøger at skabe en moralsk autoritet i en kontekst, hvor deres hjælpearbejde har en lang række etiske implikationer. Udover at kvinderne i Las Patronas er i konstant forhandling mellem de moralske forpligtelser til migranthiset og til hjemmet, skal de også legitimere deres projekt i et lokalsamfund, hvor det ikke altid er velanset at hjælpe migranter. Derudover forsøger deres projekt at bekæmpe den korruptionskultur, der præger humanitært arbejde i Mexico. I lyset af det-

te kan den ophøjede og religiøse betydning, kvinderne (og nogle af de frivillige) tillægger projektet, forstås som en modstand mod nogle politiske og kønsmæssige strukturer i Mexico. Dette er et eksempel på, hvordan nogle af de dilemmaer, der udspiller sig for forskeren i det relationelle arbejde, kan vendes til noget produktivt og sige noget om de værdier og etiske dilemmaer, informanterne selv navigerer i.

Alle fotos er taget af forfatteren.

Forslag til videre læsning

Abu-Lughod, Lila (1988) "Fieldwork of a Dutiful Daughter" I: Soraya Altorki & Cammillia Fawzi El-Sohl (red) *Arab Women in the Field: Studying Your Own Society* (139-61). Cairo: Syracuse University Press.

Krøijer, Stine (2015) *Figurations of the Future: Forms and Temporalities of Left Radical Politics in Northern Europe* (15-25). New York: Berghahn Books, Incorporated.

Lambek, Michael (2010) "Towards an Ethics of the Act" I: *Ordinary Ethics: Anthropology, Language, and Action*. New York: Fordham University Press.

Om forfatteren

Erika Skov er ph.d-studerende på Københavns Universitets Institut for Antropologi, hvor hun studerer pro- og anti-migrant aktivisme i Mexico. Artiklen bygger på 14 ugers feltarbejde i 2017 i forlængelse af hendes speciale i antropologi.